

ÜSKÜDARLI SÂFÎ'NİN "İSLÂM-I HAZRET-İ ÖMER YÂHUD BİR HÂRİKA" MESNEVİSİ

Alim YILDIZ*

USKUDARLI SAFI AND HIS POEM: UMAR'S CONVERTING TO ISLAM

Here, firstly, it has been given a brief information about the poet and his work. One of the classical Ottoman poems is masnawi. After Tanzimat, in this style, appeared some differences but Safi reformed it and used new instruments. Lastly, the text has been included.

I. ÜSKÜDARLI SÂFÎ (1862-1901)

Yanya'da doğdu. Asıl adı Mustafa Sâfi'dir. Tosyalı Reşidefendizâde Mehmet Emin Nüzhet beyin oğludur¹. Nükteci bir zattır. Babası Yanya defterdarı iken orada dünyaya geldi. Abdülkadir Efendi adında birinden edebiyat dersleri aldı. 1880'de Üsküdar Bidayet Mahkemesi katipliğine tayin edildi. Dört yıl kadar Trablusgarp Fırka-ı Askeriyesi Mühimme Katibi olarak çalıştı. İstanbul'dan Trablusgarb'a hareket ettiği gün hıdırellez'e tesadüf ettiği için:

Devran beni me'vâ-yı kadîmimden ayırdı
Oldukları gün Hızr ile İlyas Mülâki

beytini söylemiştir².

Hastalığı sebebiyle istifa ederek İstanbul'a geri döndü. Damat Mahmut Celalettin Paşanın meclislerine devam etti. Paşanın oğlu Prens Sabahattin'in özel hocalığını yaptı³. Bir ara Üsküdar'da attar dükkanı çalıştırdı. Paşanın Avrupa'ya kaçmasından sonra, onunla olan münasebetinden dolayı yapılan

* C.Ü. İlahiyat Fakültesi Türk-İslâm Edebiyatı Araştırma Görevlisi

¹ *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, "Sâfi Mustafa Bey (Üsküdarlı Sâfi)" VII, 413, İstanbul/1990

² İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri*, III, 1557, İstanbul/1970

³ Abdullah UÇMAN, "Sâfi", *Büyük Türk Klasikleri*, IX, 208, İstanbul/1990

bir ihbar üzerine Halep'e sürüldü. Halep Mektebi muavinliği yaparken vefat etti⁴. Mezarı hükümet konağı civarındaki Cebîle kabristanındadır⁵.

Manastırlı Rıfat bey, mezar taşına yazılmak üzere, vefatına;

Kalender şâir-i yektâsı asrın

Edîb-i lâübâli mir Sâfi

Tükendi bâde-i zevk-i hayâtı

Ecel câmn nihâyet gördü kâfi

Çıkıp cem söyledi tarih-i fevtin

Safâ-yı cennete azmetti Sâfi

beyitleriyle tarih düşürmüştür.⁶

Şâir genç yaşta ölmesine rağmen, şiirleriyle dikkatleri üzerine çekmiştir. Edebiyât-ı Umûmiyye Mecmuası'nda, E.U.M. imzasıyla, "Mir'ât-ı Sâfi'den" başlığıyla verilen iki şiirinden birincisinin başındaki; "Gayr-i matbu divanından ba'zı parçalar iktibas edeceğimiz Üsküdarlı Sâfi bey merhum memleketimizin en büyük şâir ve nazımlarındandır. Merhum, devr-i sâbıkın en sitem-dîde ve rencîdelerinden olduğundan mâ-teessüf iştihar etmemiştir. Âsâr-ı manzûmesi kemâl-i i'tinâ ile mütâla'a olunursa zamanında Nef'î ayarında bir şâir olduğu tezâhür eder"⁷ ifadesi, şâirliği hakkındaki değerlendirme açısından ilgi çekicidir.

Muallim Naci "Cidâl-i Sâdî bâ Müddeî" isimli kitabına yazdığı takrizde, "...Sâfi efendi, herkesin ma'lûmu olacak derecede şöret almış bir şâir olmadığı halde şuarâ-yı meşhûremizden çoğuna tab'an ve iktidâren tefevvuk etmiş bir gençtir" demektedir⁸.

Süleyman Nazif ise, 12 Haziran 1338 tarihli Peyâm-ı Sabah gazetesindeki "Edebiyatımızda Gazel" isimli yazısında, "...Vadisinde bu şairi kimse taklit edemez. Eş'ârının kısm-ı a'zamı, hayatı gibi ve hayatıyla beraber perişan olmuştur"⁹ ifadelerini kullanmaktadır.

⁴ *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, VII. s.413-414

⁵ Bursalı Mehmet Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, II, 292, İstanbul/1333

⁶ *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, VII, 413, İstanbul/1990

⁷ *Edebiyât-ı Umûmiyye Mecmuası*, nr, 68-37, s.694, 18 Mayıs 1918

⁸ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri* III, 1559

⁹ İbnülemin Mahmut Kemal İnal, *age*, III, s.1559

Sâfi'yi hurûfî-meşrep bir şair olarak değerlendiren Rıza Tevfik; “*Şu dağda anlaşılmaz bir sadâ var*” mısraıyla başlayan şiiri için; “Evet, hakikaten bir şeyler var! Gönlümüzün hassas tellerine dokunuyor. Bu şâir Sâfi pek çok kişilerin hiçbir şey duymadıkları yerde bir şey duyuyor; görmedikleri yerlerde bir şeyler görüyor. Mistik bir ruh her şeyde Allâh'ın sırlarını görüyor. Demek her şeyi bir mucize şeklinde görüyor. Bu görüş, bu duyuş herkese müyesser olmuş kabiliyetlerden değildir!” ifadelerini kullanmaktadır¹⁰.

Sâfi'nin; *Cidâl-i Sâdî bâ Müddeî* (Sâdî'nin eserinin nazmen tercümesi 1886), *Kavâid-i Fârisiyye*, *Divançe*, *Şi'r-i Sâfi* (1889) ve *İslâm-ı Hazret-i Ömer yâhud Bir Harika* (1891) isimli beş eseri bulunmaktadır. Bunlardan en meşhur olanı *İslâm-ı Hazret-i Ömer yâhud Bir Harika* adlı mesnevisidir. Şairin şiirlerinden, Osmanlı Müellifleri'nde üç, Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi'nde bir, Büyük Türk Klasikleri'nde üç, Edebiyât-ı Umumiyye Mecmuası'nda iki, Son Asır Türk Şairleri'nde ise dört örnek bulunmaktadır.

II. “İSLÂM-I HAZRET-İ ÖMER YÂHUD BİR HÂRIKA” MESNEVÎSİ

Edebiyatımıza İran edebiyatından geçen mesnevî tarzı, aruzun kısa kalıplarıyla yazılması ve her beytin kendi arasında kafiyeli olması sebebiyle şairlerin binlerce beyit tutarındaki herhangi bir konuyu işlemesinde tercih ettikleri bir nazım biçimidir.

İslâm öncesi Türk ozanlarının kopuz eşliğinde okudukları koşuklar, mesnevînin ilk örnekleri kabul edilebilirse de¹¹, düzenli ilk mesnevî şekli İran'da X. Yüzyılda Şehnâmelerle ortaya çıkmıştır.

Türk edebiyatında ilk büyük mesnevî Yusuf Has Hâcib'in “Kutadgu Bilig” adlı eseridir. Klasik dönemde divan şairleri mesnevî nazım şeklini çok sık olarak kullanmışlar, hemen hemen her konuda (aşk, din, tasavvuf, tarih, nasihat, mizah, sözlük vb.) mesnevîler yazmışlardır. Yunus Emre'nin “Risâletü'n-Nushiyye”si, Süleyman Çelebi'nin “Vesîletü'n-Necât”ı, Fuzûlî'nin “Leylâ vü Mecnun”u, Şeyh Gâlib'in “Hüsn ü Aşk”ı, Nâbi'nin “Hayriyye”si bu türün ilk akla gelen güzel örneklerindedir. Hem tür hem

¹⁰ Rıza Tevfik, “Hurûfî mezhebine sâlik bir şâir: Sâfi”, *Yeni Sabah*, 23 Haziran 1944

¹¹ Tâhirü'l-Mevlevî, *Edebiyat Lügati.*, s.99, İstanbul/1994

şekil itibarıyla Mevlânâ'nın Farsça kaleme aldığı "Mesnevî"si ise edebiyatımızda büyük bir mevkiye sahiptir.

Tanzimat edebiyatı döneminde de mesnevî tarzı, farklı şekliyle de olsa; Şinâsî, Ziya Paşa, Nâmık Kemal, Abdülhak Hâmit vb. bir çok şair tarafından kullanıldığı gibi, Servet-i Fünûn ve Millî Edebiyat şairlerince de kullanılmaya devam etmiştir.¹²

Mesnevîler genel olarak; giriş, konunun işlendiği bölüm ve bitiş bölümü. olmak üzere üç ana kısımdan oluşurlar ve her bölümün de alt başlıkları bulunur. Giriş bölümünde; Besmele, Tevhid, Münâcaat, Na't, Mi'raç, Mucizât, Sebeb-i te'lif gibi konular, konunun işlendiği bölümde ise asıl mevzu işlenir. Bitiş bölümü; Hâtıme, Hâtımetü'l-Kitâb, Hâtıme-i Kitâb gibi başlıklarla verilir. Ayrıca bu bölümde çoğunlukla mesnevînin beyit sayısı, yazılış tarihi ve vezni bulunur.¹³

Mesnevîlerde aynı kalıpla binlerce beyit yazıldığından, monotonluğu gidermek için bazı yerlerde aruzun uzun ve farklı kalıplarıyla gazel, tercî-i bend gibi nazım şekilleri kullanılır. Bunlardan sonra ise asıl vezinle konuya devam edilir.

Üsküdarlı Sâfi'nin 1308'de İstanbul Kasbar matbaasında basılan "İslâm-ı Hazret-i Ömer Yahud Bir Harika" isimli mesnevîsi toplam 39 sayfadan müteşekkildir. Klasik bir mesnevî planından farklı olarak "İfade" başlığı altında, mensur olarak, padişaha övgü , eserin yazılış sebebi ile kısaca muhtevâ ve Allâh'tan yardım talebi işlenmektedir. Burada dikkati çeken husus, hemen hemen her mesnevîde olduğu gibi, şâirin eserini rüyada almış olduğu manevî bir işareten sonra kaleme almış olduğu ifadesinin bulunmasıdır.

353 beyitlik mesnevîde asıl kalıp olarak "fâ'ilâtün (fe'ilâtün) mefâ'ilün fe'ilün" kullanılmış, bunun yanı sıra aradaki gazel ve murabbâlarda "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün"(s.15,16,19,27), "mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün"(s.15), "mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün"(s.23), "fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün" (s.26,28) kalıpları kullanılmıştır.

Klasik bir mesnevîde bulunan giriş ve bitiş bölümü bu mesnevîde yoktur. Doğrudan konuya girilmiştir. Yine klasik mesnevî tarzından farklı

¹² Tâhirü'l-Mevlevî, *a.g.e.*, s.99.

¹³ Geniş bilgi için bkz. İsmail Ünver, "Mesnevî", *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II*, s.430-563.

olarak, kahramanların konuşmaları, o kişinin ismi başlık yapılarak verilmiştir. Bu başlıklardan başka “Kâbe’ye Hitâb” (s.26), “Kâbe’den Nidâ” (s.27), “Lâhika” (s.28), ve “Hâtıra” (s.34,35) başlıkları bulunmaktadır.

Müslümanlar arasında çok meşhur olan Hz. Ömer’in İslam’a girme hadisesi, Sâfî tarafından manzum hale getirilmiş ve çok ilgi çekmiştir. Tahirü’l-Mevlevî; İlahiyât, İstigâse, Hamâsiyât, Garâmiyât, Şarâbiyât, Tesâvîr, Rivâyât, Medâyih, Merâsî ve Hicviyyât olmak üzere, nazmı on gruba ayırmış ve bu mesneviyi de Rivâyâta örnek olarak vermiştir¹⁴.

Mesnevinin, Hz. Ömer’in müslüman oluşu ile ilgili olarak, tarihî kaynaklara göre bazı farklılıklar taşıdığını görmekteyiz. Hz. Ömer’in müslüman olması bi’setin beşinci yılındadır¹⁵. Hz. Muhammed (sav) o sırada, mesnevidekinin aksine, Hz. Hamza’nın evinde değil, Safa Tepesi’nin yanında bulunan bir evde¹⁶ veya Dâru’l-Erkam’dadır¹⁷. Mesnevi’ye göre Hz. Ömer’i kapıda karşılayan kişi Hz. Hamza iken, İbn-i İshak’ta kişi ismine rastlanmamaktadır¹⁸. Hz. Ömer’in koyun kesip, eniştesi ve kız kardeşine ikram ettiği de kaynaklarda rastlanmayan bir durumdur. Hz. Ömer’in, müslüman olduğunu Ebu Cehile söylemesi ise bir gün sonradır¹⁹. Hz. Ömer’in müslümanlığını açıklamasıyla birlikte, topluca Kâbe’ye gidildiği ve burada Hz. Peygamber (sav)’in imamlığında cemaatle ilk namazın kılındığı yolundaki ifadeler de tarihi kaynaklara uygun düşmemektedir. Hz. Ömer’in Peygamberin huzurunda müslümanlığını açıklamasından sonra orada bulunan herkes ayrılarak evlerine gitmişlerdir²⁰.

Mesnevideki olayların akışı, Ahmet Cevdet Paşa’nın ifadelerine daha uygun gözükmemektedir²¹. Örneğin; Hz. Ömer’in, Peygamberi öldürme kararıyla ilgili olarak söylediği;

Dedi mâdem böyledir tedbîr
Bana mahsusdur bu emr-i asîr (b.12)

¹⁴ Tahirü’l-Mevlevî, *Nazm ve Eşkâl-i Nazm I*, s.71-72 İstanbul/1329

¹⁵ Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi 1-2* s.105-108, İstanbul/1990

¹⁶ İbn-i Hişam, *Hz. Muhammed’in Hayatı (es-Siret’ün-Nebeviyye)*, (çev. İzzet HASAN-Neşet ÇAĞATAY), s.224, Ankara/1992

¹⁷ Martin Lings, *Hz. Muhammed’in Hayatı*, s.127, İstanbul/1988

¹⁸ Muhammed İbn İshak, *Siyer* (çev. Sezai Özel), s 242, İstanbul/1988

¹⁹ Muhammed İbn İshak, *age*, s 244

²⁰ İbn-i Hişam, *age*, s.226

²¹ Ahmet Cevdet Paşa, *Hz. Muhammed (s.a.v.)’in Hayatı*, s.44-49, İstanbul/1985

ifadesi A. Cevdet Paşa'da "Bu işi Hattab oğlundan başka yapacak yoktur"²² şeklinde, Hz. Ömer'in Peygamber ve mü'minlerle birlikte Kâbe'ye doğru geldiğini gören müşriklerin söyledikleri;

Dediler seyredin o şîr-i dilîr
Eylemiş cümle mü'minîni esîr (b.154)

beyti "...baksanıza Ömer bütün Muhammedîleri arkasına almış getiriyor"²³ şeklinde ve Hz. Ömer'in:

İçinizden bilen bilir zâten
Bilmeyen varsa işte ben Ömer'im (b.161)

sözü ise; "Beni bilen bilir. Bilmeyen bilsin ki, ben Ömer b. el-Hattab'ım."²⁴ ifadesiyle söz konusu eserde yer almaktadır.

Bu eser, klasik mesnevi formunun dışında, Tanzimat Edebiyatıyla birlikte yeni şekil ve türlerin edebiyatımıza girmesinden etkilenmiş, Abdülhak Hâmit'in manzum tiyatrolarını çağırştırmaktadır. Bu yönüyle de eser, Tanzimat sonrasında da geleneksel Türk Edebiyatı tür ve şekillerinin, gelenekten bazı farklılıklarla da olsa, devam ettiğini ve kabul gördüğünü göstermesi açasından önemlidir.

Mesnevi'de dipnotlar da kullanılmıřtır²⁵. Bu dipnotlar, metinde geçen isimleri (Bü'l-hakem: Ebu Cehil, Bilal: Hz. Peygamberin müezzini, Akil: Hz. Ali'nin kardeşi vb.) açıkladığı gibi, ayrıca Hz. Nuh ve Hz. İbrahim kavmi ile ilgili iki ayet metni de dipnotta verilmektedir. Bu ayetlerden ilki; "Kim bana uyarsa o bendendir. Kim de bana karşı gelirse, artık sen gerçekten çok bağışlayan, pek esirgeyensin."²⁶, diğer i ise; "Rabbim! Yeryüzünde kafirlerden hiç kimseyi bırakma."²⁷ ayetidir.

Mesnevi'de, hadisler de yer almaktadır; Hz. Ömer'in Bedir esirleri hakkındaki görüşüne uygun olarak ayet gelmesi sebebiyle; " Diğer ümmetlere gelen azap gibi, eğer gökten bir azap inseydi, bundan sadece Ömer kurtulurdu" hadisi ile "Ey Ömer sen şiddet sahibisin, tıpkı Nuh-ı

²² Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e*, s.44

²³ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e*, s.48

²⁴ Ahmet Cevdet Paşa, *a.g.e*, s.49

²⁵ s. 4, .5, 6, 9 (iki tane), 15, 28, 34 ve s. 35 (iki tane),

²⁶ İbrahim, 14/ 36

²⁷ Nuh, 71/ 26 .

Necî'ye (a.s) benzersin.” Ve “Eğer benden sonra peygamber gelecek olsaydı bu, Ömer olurdu.” hadisleridir.

Şairin ismi ise 34. sayfada geçmektedir

Dursun ol mu 'cizât ey Sâfî

Bu büyüklük değil midir kâfî

Mesnevi 37. Sayfada sona ererken, 38. Sayfada “ihtar” başlığıyla, metinde yanlış çıkan “olan” kelimesinin “alan” şeklinde ve 15. Sayfadaki dipnotun 16. Sayfada olması gerektiği bildirilmektedir.

A. MESNEVÎDE GEÇEN İSİMLER

Ömer: İslâm'ın ikinci halifesi Ömer b. Hattab.

Nuaym: Ashabdan ve Hz.Ömer'in akrabalarından Nuaym b. Abdullah en-Nahhâm.

Fâtıma: Hz. Ömer'in kız kardeşi.

Saîd: Fâtıma'nın kocası ve Hz.Ömer'in eniştesi Saîd b. Zeyd, aynı zamanda Ömer (r.a)'in amcasının oğludur.²⁸

Habbab: İlk müslümanlardan Habbab b. Eret.

Hamza: Hz. Peygamber'in Uhud savaşında şehid düşen amcası Hamza b. Abdülmuttalib

Ayrıca Hz. Peygamber, Hz. Ebu Bekir, Hz. Ali, Hz. Bilal, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Abbas, Âkil ve Bü'l-Hakem (Ebu Cehil)'in isimleri de olayların akışı içerisinde zikredilmektedir.

B. KONU

Peygamber (a.s), İslâm dinine insanları davete başlamış ve bu yeni dine girenlerin sayısı günden güne artmaktadır. Bundan rahatsız olan Mekke'nin ileri gelenleri, başta Ebu Cehil olmak üzere, bir araya gelerek, bu gidişe bir son verilmesine ve müslümanların sayısı azken Hz. Peygamberin ortadan kaldırılmasına karar verirler. Ebu Cehil, Peygamberi öldürecek kişiye yüz okka gümüş ile yüz deve verme vadinde bulunur. O toplantıda hazır bulunan Ömer b. Hattab, ödülü vereceğine dair Kâbe'de bulunan büyük putlardan

²⁸ A. Himmet BERKİ - Osman KESKİOĞLU, *Hatemü'l-Enbiya Hz. Muhammed ve Hayatı*, s.97, Ankara/1998

Hubel üzerine Ebu Cehil'e yemin ettirdikten sonra kılıcını çekerek yola koyulur.

Gizlice müslüman olan Nuaym, elinde kılıcıyla giden Ömer'i gördüğünde, biraz da şüphelenerek, nereye gittiğini sorar. Peygamberi öldürmeye gittiğini öğrenince, kız kardeşi ile eniştesinin müslüman olduğunu söyleyerek Ömer'in yolunu değiştirmesine neden olur.

Kız kardeşinin evine vardığında Habbab; Fâtıma ve kocası Saîd'e Tâhâ Sûresi'ni okumaktadır. Kapı çalındığında içeridekiler korkarak ayetleri saklarlar ve Habbab da bir köşeye gizlenir. Ömer içeri girer ve duyduğu sesin ne olduğunu sorar. Fâtıma ve Saîd inkar yoluna saptıklarında, Ömer bir koyun pişirerek bunlara ikram eder. Eti yememeleri üzerine, müslüman olduklarını anlayan Ömer, önce eniştesini, daha sonra da onu kurtarmaya gelen Fâtıma'yı döver. Alnı yarılan Fâtıma, müslüman olduklarını ve ölmekten korkmadıklarını söyler. Bu sözler Ömer'e tesir eder ve ayetleri görmek ister. Gusül ettikten sonra ayetleri okur ve müslüman olur. Müslüman olduğunu bildirmek isteğiyle o sırada Hz. Hamza'nın evinde bulunan Peygamber'in yanına gider.

Hz. Hamza, Ömer'i kılıcıyla kapıda karşılar. O sırada Cebrail inmiş ve Hz. Ömer'in müslüman olarak geldiğini Hz. Peygamber'e haber vermiştir. Peygamber (sav) Hz. Ömer'in yanına gelir ve Ömer burada tekrar şehâdet getirir. Evde bulunan müslümanlarla birlikte Kâbe'ye gider. Burada kendisini bekleyen müşriklere müslüman olduğunu bildirir ve üzerlerine yürür. Müşriklerin hepsi Kâbe'yi terk ederler. Hz. Peygamber imam olduğu halde, Müslümanlar cemaatle Kâbe'deki ilk namazlarını kılarlar. Ömer bundan sonra Fâruk lakabını alır.

"Lâhika" ve "Hâtirâ" başlıkları altında, Hz. Ömer'in özelliklerinden (hicret etmesi, bedir esirleri hakkındaki görüşü) bahsedildikten sonra Hz. Peygamber'in "Benden sonra bir peygamber gelseydi, bu Ömer olurdu." Hadisiyle eser sona erer.

III. DEĞERLENDİRME

Üsküdarlı Sâfi'nin, İslâm-ı Hazret-i Ömer Yahud bir Hârîka isimli mesnevisi, İslam tarihindeki çok meşhur olaylarından biri olan Hz. Ömer'in müslüman oluşu hadisesini manzum olarak ele almaktadır. Türü mesnevi olmasına rağmen, klasik mesnevi kalıpları dışındadır. Mesnevilerde bulunan giriş bölümü, dolayısıyla tevhid, na't, münâcât ve sebab-i telif kısımları bu

mesnevîde yer almamaktadır. Bu eksiklik bir ölçüde mensur olarak kaleme alınmış olan “İfâde” başlığıyla giderilmeye çalışılmışsa da, bu kısmı önsöz olarak kabul etmemiz daha uygun gibi gözükmektedir. Bu nedenle Mesnevî’de doğrudan konuya girilmiştir. Eserin bu şekilde başlamasını Tanzimat sonrasında klasik şiirimizdeki değişime paralel olarak değişen bir mesnevî türüne örnek olarak görmemiz, sanıyorum yanlış olmayacaktır.

Üsküdarlı Sâfi bu eserini çok genç yaşta (yirmi dört yaşında) yazmış ve kendisi de genç yaşta ölmüştür. Buna rağmen, dönemin ünlü edebiyatçılarının giriş kısmında naklettiğimiz ifadeleri de göstermektedir ki, yaşadığı dönemde dikkatleri üzerine çekebilmeyi başarmış bir şairdir. Yayına hazırladığımız bu eserin Divan Edebiyatı’nın “rivâyât” kısmına örnek olarak gösterilmesi, hem şair hem de eser açısından önemlidir.

Yayına hazırladığımız bu eser, klasik divan şiirinin bazı farklılıklarla birlikte, Tanzimat sonrasında da devam ettiğini ve bu alanda güzel eserler ortaya konulduğunu göstermesi açısından önemlidir. Yine bu dönemde yaşamış, fakat üzerlerinde çalışma yapılmamış şairlerin tekrar gündeme gelmesi ve üzerlerinde çalışma yapılarak, dönemle ilgili yeni değerlendirmelere olan ihtiyacı ortaya çıkarması yönüyle de önemlidir.

BİBLİYOGRAFYA

Ahmet Cevdet Paşa, **Hız. Muhammed (s.a.v.)’in Hayatı**, Çelik Yayınevi, İstanbul/1985

BERKİ, A. Himmet – KESKİOĞLU, Osman; **Hatemü’l-Enbiya Hız. Muhammed ve Hayatı**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara/1998

Bursalı Mehmet Tahir; **Osmanlı Müellifleri**, Matbaa-ı Âmire, İstanbul/1333

Edebiyât-ı Umûmiyye Mecmuası; III, n.68-37, 18 Mayıs 1918

Edebiyât-ı Umûmiyye Mecmuası; III, n.69-38, 25 Mayıs 1918

İbn-i Hişam, **Hız. Muhammedin Hayatı (es-Siret’ün-Nebeviyye)**, (çev. Prof. Dr. İzzet HASAN- Prof. Dr. Neşet ÇAĞATAY), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara/1992

İNAL, İbnülemin Mahmut Kemal; **Son Asır Türk Şairleri**, III, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul/1970

Martin Lings;, **Hız. Muhammedin Hayatı**, İnsan Yayınları, İstanbul/1988

Muhammed Fuad Abdülbâki, **el-Mu‘cemü’l-Müfehres li-Elfâzı’l-Kur’ân-ı’l-Kerîm**, Çağrı Yayınları, İstanbul/1987

Muhammed Hamidullah; **İslâm Peygamberi I**, İrfan Yayımcılık ve Ticaret, İstanbul/ 1990

Muhammed İbn İshak, **Siyer** (çev. Sezai Özel) , Akabe Yayınları, İstanbul/1988

PALA, İskender; **Divan Şiiri Sözlüğü**, Akçağ Basım Yayım, Ankara/ tsz.

Rıza Tevfik; “Hurûfî mezhebine sâlik bir şâir: Sâfî”, **Yeni Sabah**, 23 Haziran 1944

Tahirü’l-Mevlevî; **Nazm ve Eşkâl-i Nazm I**, Dersaadet Mahmud Bey Matbaası, İstanbul/1329

Tâhirü’l-Mevlevî; **Edebiyat Lügati.**, Enderun Kitabevi, İstanbul/1994

Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, VII, Dergah Yayınları, İstanbul/1990

UÇMAN, Abdullah; “Sâfî”, **Büyük Türk Klasikleri**, IX, Ötüken-Söğüt, İstanbul/1990

ÜNVER, İsmail; “Mesnevî”, **Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı II,(Divan Şiiri)**, sayı 415-416-417, Ankara/ Temmuz, Ağustos, Eylül 1986

Üsküdarlı Sâfî; **İslâm-ı Hazret-i Ömer Yâhud Bir Hârîka**, Kasbar Matbaası, İstanbul/ 1308

İSLÂM-I HAZRET-İ ÖMER (R.A.) YÂHUD BİR HÂRIKA

s.2

İFÂDE

Halîfe-i güzîn Habîb-i Hudâ pâdişâh-ı diyânet-intimâ efendimiz hazretlerinin eyyâm-ı hilâfet-i Fârûk-ı âzama şebîh olan ahd-i hümayunlarında muhâfaza-ı dîn-i mübîn-i Muhammedîyi mûcib bir çok resâil meydâna konmuş ve bu hâl-i mevcûdînin şevk-âver kulûbi olarak herkes elinden gelen hizmeti îfâyâ şitâbân olmuştur.

Ben de hem bu münâsebet hem de ilcâ-yı şâ'iriyyetle çoktan beri mütâlaasıyla mahzûz olduğum kütüb-i siyerde gördüğüm bazı menâkıb-ı güzîni nazmen ifâde etmek hevesinde bulunuyordum. Geçende yine Hülefâ-yı Erbea hazerâtının şânîsi bulunan Hazreti Ömer'in sûret-i islâmı nazar-ı mütâleamdan geçerek hâvî olduğu letâif-i gaybiyye ve serâir-i İlâhiyye tarab-engîz-i tabîat olup garâbet-i vâkıayı nazm etmek sevdâsı takviyet buldu.

Bunun üzerine âlem-i menâmda vukû bulan bir işâret-i mâneviyye dahî büsbütün ârâm-rübâ-yı hâtır olup rûhâniyyet-i Cenâb-ı Peygamberî ve himmet-i Hazret-i Fârûkîden bi'l-istiâne müşârün ileyh hazretlerinin yalnız İslâma gelişini nazma mübâderet eyledim.

s.3 Hazreti Ömer'in büyüklüğünü ve İslâma sebk eden hidemât-ı vefire-i mükevvenesini bi'l-ihâta ta'rif hâme-i iktidârımın fevkinde olduğundan tavsîfâtında görülecek noksan tabîü'l-vukû olarak yine kendi kemâlini mukayyettir.

Binâen aleyh serd-i hakîkati lisân-ı hayrete havâle ve fakat lâhika sûretiyle azamet-i kadrine dâl olan vakâyi-i mühimme-i meşhûresinden bir ikisini ilâve ile iktifâ eyledim. Maksadım ibrâz-ı kudret değil taleb-i himmettir ve mine'llâhi't -tevfîk.

Üsküdarlı Sâfi

Fâ'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

(Fe'ilâtün)

(fa'lün)

- s.4, 1 Çünkü nâsı Peyember-i medenî (a.s)²⁹
Başladı dîne dâvete alenî
Müslümân oldular birer ikişer
Mekke sâkinleri otuz bu kadar
Pertev aldıkça böyle dîn-i mübîn
Hiddet eylerdi cümle düşman-ı dîn
Dediler âkıbet bu olmayacak
Kastımız bir nefîce bulmayacak
- 5 Müslümân fırkası çoğalmadadır
Bizim efrâdımız azalmadadır
Önceden men' olunmalı bu gidiş
Sonra kesb-i vahâmet eyler iş
Asabiyyette sâbit olmalıyız
Bunları mahva çâre bulmalıyız
Bü'l-Hakem meclisin reisi idi³⁰
Dinledi hepsini sonunda dedi
- s.5 Kabza-ı seyfe hanginiz atıp el
Katlederse Muhammed'i evvel (a.s)
- 10 Veririm yüz deve bin okka da sîm
Bunu ben zâten eyledim tasmîm
Çünkü ihsânı iltizâm etti
Bunu duydu Ömer kıyâm etti
Dedi mâdâm böyledir tedbîr
Bana mahsûstur bu emr-i asîr

²⁹ Aleyhi's-salâtü ve's-selâm, radiye'llâhu anh gibi ifadeler metinde yer almaktadır. Biz kısaltma şeklinde verdik (A. Y.)

³⁰ Ebû Cehil'in lakabıdır.

- Sözüne lâkin i'timâd edemem
Mâl-ı mev'ûde istinâd edemem
Etti Bû Cehl edâ-yı mâle yemîn
Ömer ammâ olunmadı te'mîn
15 Kıldı işhâd gösterip Hubel'i³¹
Bü'l-Hakem nâmını alan o deli
İşitince Ömer bu takrîri
Gözleri döndü çekti şimşîri
s.6 Yola çıktı o nâmdâr-ı azîm
Olacak ya tesâdüf etti Nu'aym³²
Ömer'i gördü kaşların çatmış
Boynuna kanlı seyfini atmış
Âşinâlık edip nezâket ile
Başladı sormağa zarâfet ile

NU'AYM

- 20 Böyle hiddetle yâ Ömer nereye
Gidişinden yaman haber geliyor
O kılıçtan o kanlı gözlerden
Bana Allâh bilir hazer geliyor

ÖMER

Dîn husûsunda ihtilâf ederek
Kardeşe düşman etti kardeşini
Eyledim ben de kesmeğe niyyet
Şu kılıçla Muhammed'in başını (a.s)

- s.7 NU'AYM

Uyma şeytâna doğru git yoluna
Alime'llâh nedâmet eylersin

³¹ Ol vakitte bulunan büyük putlardan birinin ismidir

³² Ashab'dan Nu'aym b. Abdullah

25 Haydi kestin Muhammed'in serini (a.s)
Âl ü eshâbına ne söylersin

ÖMER

Beni maksâd-ı ihâfe etmek mi
Tavr-ı ca'lı ile çatıp kaşını

Gâlibâ sende Müselmân oldun
Kesmeli ibtidâ senin başını

*

Eyleyince Nu'aym'a hamle Ömer
Bir cidârı Nu'aym aldı siper

Baktı bî-çâre pek daraldı zamân
Kavl-i âtîyi eyledi ityân

s.8

NU'AYM

30 Sana benden yakîn olanlar var
Hâherin Fâtıma'yla zevci Sa'îd

İşte onlar da Müslümân oldu
Onların eyle haddini tahdîd

ÖMER

Fâtıma'yla Sa'îd'i ben bilirim
Bu sözün doğru söyle hîle midir

Darb-ı şimşîr-i âbdârımdan
Yoksa kurtulmağa vesîle midir

NU'AYM

Müslümânlıkların bilâ haşyet
Sana hiç i'tirâf ederler mi

35 Bir koyun kes elinle tabh eyle
Bak yemezler mi yoksa yerler mi

*

- s.9 Ömer'in gitti aklı başından
 Çekti el tîg-i şu'le-pâşından
 Sanki bir ejder-i demân oldu
 Hâheri dârına revân oldu
 Bakınız hikmete meğerse daha
 Yeni inmişti Sûre-i Tâhâ
 Fâtımâ ile Sa'îd o esnâda
 Bir de Habbâb hâtır-âzâde³³
- 40 Olup ol sûreye nigâh-efgen
 Bir ağızdan kırâ'at eyler iken
 İbn-i Hattab ol gazapla meğer³⁴
 Tam gelmişti bâb-ı dâre kadar
 Baktı bir hâtifi nidâ geliyor
 Dâhil-i dârdan sedâ geliyor
 Bir zaman fikr-i nâ-sevâb etdi
 Sonra hiddetle dakk-ı bâb etti
- s.10 Baktılar iş fenâ Ömer geldi
 Hepsinin gönlüne hazer geldi
- 45 Oldu Habbâb bir tarafta nihân
 Kaldırıldı sahîfe-i Kur'ân
 Gelerek Fâtıma tecâhül den
 Dedi kimdir gelen Ömer dedi ben
 Der-'akab ol zavallı açtı dârı
 Girdi şimşîr ile Ömer içeri
 Dedi neydi işittiğim o sedâ
 Söyleyin bir bir etmeyin ihfâ
 Fâtıma'yla Sa'îd-i bî-çâre
 Saptılar şâh-râh-ı inkâra

³³ Ashabdan Habbab b. el-Ers

³⁴ Hazreti Ömer

- 50 Şüphelendi biraz Ömer o zaman
Bir koyun kesti eyledi büryân
Yemeğe onları çağırdı Ömer
Lâkin onlar tenâvül etmediler
Der-‘akab bir gazap gelip Ömer’e
Kaldırınca Sa‘îdi urdı yere
- s.11 Dedi encâm-kârınız bu imiş
Ne denildiyse hepsi doğru imiş
Sizden al kanları revân edeyim
Müslümân olmağı beyân edeyim
- 55 Fâtıma zevcin iltizâm etti
Ömer’i tutmağa kıyâm etti
Darbe-i dest-i İbn-i Hattâb’ın
Alnını yardı ol kamer-tâbın
Dişi arslan gibi o meh-pâre
Yaralandı atıldı yek-bâre
Silerek kanları cemâlinden
Etti merdâne ibtidâ-yı sühen

FÂTİMA

- Yâ Ömer yâ Ömer bu tafra nedir
Korkmayız öyle şeyle Allâh bir
- 60 İşte sen işte seyf-i hûn-hâre
Bizi istersen eyle bin pâre
- s.12 Biz müheyyâ-yı terk-i cân olduk
Bilmiş ol işte Müslümân olduk
Şüher-i sâdıkım ne yaptı sana
Mü’min olduysa kâfir olmadı ya
Müslümân dîni dîn-i ‘âlîdir
Bütün ahkâmı pür-me‘âlîdir

- Sen de vâkîf mısın şu yaptığına
Şaşılır senin sahte taptığına³⁵
- 65 Utan Allah'tan hemîşe utan
Seni halk eyleyen Hudâ'ya inan
- *
- İbn-i Hattâb duydu sözlerini
Gördü âteş saçan o gözlerini
Kıldı te'sîr o hâtifâne sühân
Fâriğ oldu Sa'îdi dövmekten
- Sustu bir hayli dem geçip yerine
Dedi tekrâr döndü hâherine
- s.13 Taşradan duyduğum sedâ ne idi
Söyleyin bâri mâcerâ ne idi
- 70 Dediler sence mâcerâ mı idi
O sedâlar Hudâ kelâmı idi
- Dedi elbette gösterin göreyim
Hak kelâmıysa ben de yüz süreyim
- Dediler herkes âyeti göremez
İğtisâl etmeyince el süremez
- Şart-ı guslü Ömer suâl etti
Öğrenip kalktı iğtisâl etti
- Sonra Tâhâ'ya bir nazar saldı
İbtidâsında mahv olup kaldı
- 75 Çeşm-i dikkatle süzdü bir âyet
Leme'ân etti nûr-ı 'ulviyyet
- Okudukça kelâm-ı Rahmânı
Kıldı kesb-i safâ-yı rûhânî
- s.14 Kalbine doldu pertev-i âyât
Müncelî oldu levha-i mir'ât

³⁵ Vezinde bir problem var (A. Y.)

- Kıldı te'sîr ol ilâhî söz
Dedi mutlak değil bu vâhiy söz
İntibâh üzre eyleyip tertîl
Sûre-i pâki etmeden tekmîl
- 80 Ömer'i eyledi şehâdet-gû (r.a)
Âyet-i "Lâ ilâhe illâ hû"
İhtifâgâhdan duyup Habbâb
Aldı tekbîr eyledi pür-tâb
Etti tebrîk Hâzret-i Ömer'i
Dedi ey Tanrının güzîde eri
Dün niyâz eyledi Habîb-i Necîb (a.s)
Dedi ey Hâlık ey Cenâb-ı Mücîb
Eyle İslam dînini tâbân
Yâ Ebû Cehl yâ Ömer'le hemân
- s.15 85 Gönlüne doldu pertev-i tebşîr
İbn-i Hattâb aldı bir tekbîr
Bu terennümle eyledi tahsîn
Sâkinân-ı civâr-ı 'illiyyîn

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- "Arttı Allâh yardımıyla iktidârın yâ Ömer"
"Oldu peygamber yanında i'tibârın yâ Ömer"
"Bir birinci rütbe ihrâz eyledin îmân ile"
"Bâ'de-mâ sânîsi oldun çâr-yârın yâ Ömer"
"İtmege i'zâz hakkıyla Muhammed dînini"
"İntihâb etti seni Perverdigârın yâ Ömer"

SA'ÎD ile HABBÂB

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 90 Ayân eyler şükûh-ı zü'l-celâli hazret-i Kur'ân
Teâle'llâh ser-â-ser pür-me'âli hazret-i Kur'ân
Me'ânîsinde elfâzında bir te'sîr-i ciddî var
Muvahhid eyler erbâb-ı dalâli hazret-i Kur'ân
s.16 Nasil münkâd kıldı İbn-i Hattâb'ı muhâlifken
Nasil şöhet-nümâ etti Bilâli hazret-i Kur'ân³⁶

ÖMER (r.a)

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün³⁷

- Söyleyin Allâh için fahr-i sübût nerededir (a.s)
İsterim dîdârını görmek o Hazret nerededir
Hangi devlet-hâneyi mahsûd-ı cennet eyledi
Âh o devlet-hâne ol mahsûd-ı cennet nerededir
95 Nerde olsa şüphesiz cây-ı selamettir o yer
Bî-karârım söyleyin cây-ı selâmet nerededir

*

Fâ'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

- İltimâs-ı Ömer olundu kabûl
Kıldılar 'azm hâk-pây-i Resûl (a.s)
Fahr-i âlem efendimiz o zaman (a.s)
Şerr-i eşrârdan olup pinhân
Hâne-i Hamza'da misâfir idi (r.a)
Âl ü eshâb hepsi hâzır idi

³⁶ Cenâb-ı Bilal Peygamber ile ashabın müezzini idi.

³⁷ Vezinde bir problem görülüyor, "nerededir" yerine "nerdedir" olmalıdır. (A. Y.)

- s.17 Müşrikîn basmasın deyi nâgâh
Biri dervâzeden ederdi nigâh
- 100 Meğer ol hayr-ı halka âl-i kirâm (a.s)
Eylemişlerdi 'arz-ı istirhâm
Ki mürüvvet kılın 'inâyet idin
Yalnız şöyle bir işâret edin
Çıkalım seyfirmizle meydâna
Kılalım hamle büt-perestâna
Edelim din yolunda ser-bâzı
Olalım yâ şehîd yâ gâzi
Biz ölümden kasâvet eylemeyiz
Gizli gizli ibâdet eylemeyiz
- 105 Lutf ile Hazret-i Habîb-i Hudâ (a.s)
Olup eshâbına tesliyet-bahşâ
Sabredin bir yegâne merd-i metîn
Olacak 'an-karîb dâhil-i dîn
- s.18 İşte ol merdin ihtimâmı ile
Âteş-efşân olan hisâmı ile
Olacak i'tirazdan eymen
Dâmen-i intişârımız deyr ikên
Ân-ı vâhidde indi Cebrâîl
Dedi ey şâh-râh-ı Hakk'a delîl (a.s)
- 110 Dîne bir nâmdâr er geliyor
Hâzır ol hazret-i Ömer geliyor (r.a)
Hâmil-i vahy-i Hak çıkıp gitti
İbn-i Hattâb dakk-ı bâb etti (r.a)
Kapıcı gördü seyfiyle Ömer'i
Girdi takrîr eyledi haberi
Hazret-i Hamza-ı sûtûde-nesep (r.a)
Dedi ey mü'minân-ı kavim-i Arab
Vâr iken ben huzûrunuzda sizin
Olmasın hiç umûrunuzda sizin

s.19, 115 Ömer'in kastı hayr ise fihâ
Yoksa bir anda eylerim ifnâ
Eline aldı seyfini derhâl
İbn-i Hattâb'ı kıldı istikbâl

HAZRET-İ HAMZA (r.a)

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün Fâ'ilâtün fâ'ilün

“Ey Ömer biz bir bölük merdân-ı âhen-peykeriz”
“Pehlevân-ı nâmdârız kahramân-ı safderiz”
“Ser-şikâf-ı ser-bülendân-ı gürûh-ı müşrikîn”
“Ser-fedâ-yı hâk-pâ-yi Hazret-i Peygamberiz” (a.s)
“Dîde der râ muhâlif dest-i der-i şimşîr-i tîz”
“Âsitân-ı devletin nevbet be-nevbet bekleriz”
120 “Hüsn-i niyyetle gelen bizden görür hüsn-i kabûl”
“Sû-i niyyetle gelen bî-hâsılı mahv eyleriz”

*

Fâ'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

Hamza'nın savtı çokça yükseldi (r.a)
Fahr-i âlem efendimiz geldi (a.s)
s.20 Bir nigâh eyledi gülümseyerek
Çünkü tavr-ı Ömer garîb idi pek (r.a)
Sonra kabz eyledi kemer-bendin
Sarstı bir kerre bend ü penvendin
Ömer ol hâle derdi hayli zamân (r.a)
Oldu sandım kemiklerim rîzân
125 Kıldı te'sîr o kuvvet-i bâzû
Oldu tekrârdan şehâdet-gû
Sem'-i yârâna değdi ol tebşîr
Çıktı eflâke gulgul-i tekbîr

- Ömer ashâb ile olunca şerîk
Etiler hep yegân yegân tebrîk
Rükn-i dîn-i mübîn metîn oldu
Aded-i mü'min erbaîn oldu
Hiss-i îmân ile Ömer o zamân (r.a)
Dedi ey iftihâr-ı kevn ü mekân
- s.21, 130 Mü'minînin amû-yı yek-dildir
Biri bin atlıya mukâbildir
Hepsi meydân-ı ictihâd eridir
Esedu'llâh olsalar yeridir
Müslümân dîni âşikâredir
Esedu'llah-ı bî-muhâbâdır
Müşrikînden ne ictinâb edelim
Çıkalım biz de feth-i bâb edelim
Ne için ey ser-âmed-i medenî
Onlar etsin de tâ'at-ı alenî
- 135 Biz nihân-hâne-i ibadette
Kalalım çile-i riyazette
Hak bilir hepsini helâk ederim
Râyet-i küfrü çâk çâk ederim
Dün nasıl eyledimse küfrü ayân
Bu gün İslâm'ı eylerim îlân
- s.22 İbn-i Hattâb'a oldular dem-sâz
Kıldılar ayrı ayrı hepsi niyâz
Çünkü mîâd eylemişti hulûl
Oldu nezd-i Resûl'de makbûl (a.s)
- 140 Çıktı meydâna doğru bir sürü şîr
Dilde tekbîr elde hep şimşîr
En öne düştü çekti tîği Ömer (r.a)
İsrine kıldı iktifâ Hayder (r.a)
Kalb-gâh-ı sahâbe-i Hazret (a.s)
Verdi îmân misâli ulviyyet

- Bir yanından cenâb-ı Hamza refik (r.a)
Öte yanında hazret-i Sıddîk (r.a)
Geri yandan muvahhidîn-i kirâm
Oldular râh cû-yı beyt-i harâm
- 145 Oldu seyyâr ol nücûm-ı şihâb
Felekiyyûn bu yolda kıldı hitâb
- Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün*
- s.23 Bak bak gidiyor şân ile bir cünd-i İlâhî
Olmaz mı bu askerlerin Allâh penâhı
Serdârı makâmında durur Ahmed-i muhtâr (a.s)
Efrâdı meyânında gider Haydar-ı Kerrâr (r.a)
Şîrân-ı cihan müttefikân bir yere üşmüş
Feth ü zafer etmiş de tecessüm yola düşmüş
Tekbîrleri Kâbe'yi tenvîr edecektir
Şimşîrleri âlemi teshîr edecektir
*
- Fâ'ilâtün mefâ'ilün fe'ûlün*
- 150 Müşrikîn kavmi toplanıp yer yer
İbn-i Hattâb'a muntazır idiler (r.a)
Gördüler dûrdan olup nigerân
Eyliyor bir yalın kılıç lemeân
Bildiler gitgide gelince yakîn
Geliyor bir gürûh-ı pür-temkîn
Müncelî içlerinde Peygamber (a.s)
Dalkılıç hepsinin önünde Ömer (r.a)
- s.24 Dediler seyredin o şîr-i dilîr
Eylemiş cümle mü'mini esîr
- 155 Bâzılar eyleyip dakîk-ı nazar
Bu geliş ol geliş değil dediler

Bü'l-Hakem eyleyip nidâ-yı suâl
Dedi ey safder-i zaman bu ne hâl

Ona kıldı Ömer gazapla nigâh (r.a)
Diyerek Lâ ilâhe ille'llâh

Bü'l-Hakem çekti âteşin bir âh
Dedi kaldık mı kimsesiz eyvâh

Büt-perestâne doğru döndü Ömer (r.a)
Çıktı ağzından âteşin sözler

HAZRET-İ ÖMER (r.a)

160 Bakınız ey gürûh-ı nâ-merdân
Size benzer miyim er oğlu erim

s.25 İçinizden bilen bilir zâten
Bilmeyen varsa işte ben Ömer'im

Hakka, Peygamber'e itâat edin
Yoksa vallâh yegân yegân keserim

*

Çekti şimşiri bir hüçûm etti
Birikenler tekerlenip gitti

Şu'le-endâz olunca ol şimşîr
Kaçmadan başka kalmadı tedbîr

Buldu ehl-i dalâlet izmihlâl
Sütliman oldu ortalık derhâl

165 Kâbe'yi kesti aldı samsâmı
Kalmadı onda müşrikîn nâmı

Âl ü ashâb Kâbe'ye doldu
Der ü dîvar-ı Kâbe nûr oldu

s.26 KÂBE'YE HİTÂB

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

E's-selâm ey beyt-i ma'mûr-ı zemîn
E't-tahiyât ey metâf-ı mü'minîn

Sensin ey beyt-i Hudâ-yı lâ-mekân
Dâiran mâ-dâr bir dârü'l-emân

Bin sanem ta'lik olunsa bâmına
Kâbe'sin puthâne denmez nâmına

170 Putperestân eylesin varsın sücûd
Mü'minîn esnâmına vermez vücûd

Eyle ibrâz-ı metânet ey binâ
Müşrikînden perde-pûş ol dâimâ

Bir gün ey Beyt-i Harâm-ı nîk-nâm
Onlara Allâh seni eyler harâm

Mü'minîn'e bir penâh eyler seni
Muhterem bir kible-gâh eyler seni

*

s.27 **KÂBE'DEN NİDÂ**

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Yâ Resûle'llâh senin vahdet-sarây-ı hâsınam
Yâdigârim cedd-i âlî-şânın İbrâhîm'den

175 Yâ Resûle'llâh beni dest-i kerem-i peyvestine
Kimsenin yok hakkı i'râz etmeğe teslîmden

*

Fâ'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

Fahr-i âlem olup imâm-ı enâm (a.s)
Kıldılar saf be-saf namaza kıyâm

Bâdemâ sâha-ı menâ-i dîn
Ömer'in himmetiyle oldu emîn

Dîn-i İslâm'ı âşikâr etti
Dîn o Server'le iftihâr etti

Satvetiyle pür oldu kevn ü mekân
Ser-fürû kıldı tîğna şeytân

s.28, 180 Buldu sît-i bülendi ayyûku
O zaman aldı nâm-ı Fârûk'u

*

LÂHİKA

Mazhar-ı intihâb-ı Peygamber
Müsteşâr-ı Cenâb-ı Peygamber

Sâni-i çâryâr-ı kurretü 'ayn
A'delü'n-nâs evvelü'l-Ömereyn³⁸

Düşman-ı câni kavm-i gümrâhın
Reh-nümâsı hidâyetü'llâhın

Fark olunmaz Ömer mi hârîka mı
Kahrı âteş mi ayn-ı sâika mı

185 Fikri cevval kalbi pür-temkîn
Müncelî cephesinde kuvvet-i dîn

s.29 Niyyeti ittihâd-ı ehl-i zemîn
Himmeti evcgîr-i illiyyîn

Eğrilikti hilâf-ı tedbîri
Doğruluktu nişâne-i târi

Kavl-i kat'î de tercümân-ı kılıç
Kılıcı bir lisân lisânı kılıç

Hâmî-i mü'minîn emîr-i dilîr
Gerçi nâmı emîr kendi fakîr

190 Şehriyâr-ı memâlik-i ma'nâ
Mâl-dâr-ı künûz-ı lâ tefnâ

Muktezâ-yı zarûreti servet
Müntehâ-yı tevâzû-ı rif'at

Hânesi hâne-i kühen ammâ
Bâtinen reşk-i cennet-i me'vâ

Tavrı cidden peyâamberâne idi
Mescid ol bî-riyâyâ hâne idi

³⁸ Ömereynin ikincisi Ömer b. Abdülaziz'dir

- s.30 Beyt-i mâli fakîre vakfetti
Beyt-i fakre binâ-yı sakf etti
- 195 Hâdim-i tâk-ı berter-i kistrâ
Bâni-i beyt-i efkâr-ı fukarâ
Zîneti hilye-i teferrüd idi
Câmesi hulle-i tecerrüd idi
Nazarında murakka-ı ezrak
Ferş-i sündüs libâs-ı istebrak
Şeref-i zâtı âleme mâlûm
Hâlık'a hâdim ümmete mahdûm
Adli âfâk-ı zulmi tutmuş idi
Fitneyi büsbütün uyutmuş idi
- 200 Kendi bîdâr-ı bî-ferâgat idi
Câme hâbında halk râhat idi
Halk için çekti çok azâb-ı elîm
Kendi ağlar fakat gülerdi yetîm
- s.31 İşi feth-i memâlik olmuş idi
Ne kadar mülke mâlik olmuş idi
Cümleden Kâdisiye'ye Kuds'e
Şâm'a Dârusselâm'a Nablus'a
Zafer ol nâm-dâra asker idi
Medeniyyet önünde rehber idi
- 205 Kıldı teshîl müşkilât-ı merâm
Oldu gûyâ merâmı tîğına râm
Hutbeyi Çîne vâsıl itmiş idi
Dinde iğzâz hâsıl itmiş idi
Olmasaydı Ömer/büyük bir er (r.a)
İntihâb eylemezdi peygamber
Bilmemek kadrini küçüklüktür
En küçük vak'ası büyüklüktür
İşte ez-cümle vakt-i hicretde
Öyle bir keşmekeşli hâlinde

s.32, 210 Müşrikîn kavmi büsbütün azdı
Adl-i âl çünkü çok azdı
Oldular mü'minîn olup mestûr
Gizliden hicret etmeğe mecbûr
Ömer ammâ silahını takınıp
Müşrikîn nerdedir deyi bakınıp
Doğru cây-ı Kureyş'e dek gitti
Güpegündüz tavâf-ı beyt etti
Döndü hiddetle ser-te-ser nâra
Dedi ebtâl-ı kavm-i eşrâra

ÖMER (r.a)

215 Kim isterse tıflın 'iyâlin bütün
Yetim eylemek dul bırakmak bu gün

Sözümde bulunmaz hilâf u hatâ
Şu vâdîde gelsin kavuşsun bana

s.33 Cümlesi korkudan kalıp mebhût
Bu suâlin cevâbı oldu sükût

Ömer'in bu firârı addolunur

Düşünülse hücûmu da bulunur

Yok nihâyet 'ulüvv-i himmetine

Din husûsundaki hamiyetine

220 Düşman-ı dîne ihtirâm etmez

Babası olsa iltizâm etmez

Hele kılınmıştı Bedr-i Kübrâ'da

Çok isâbet-i sevâbı icrâda

Kıldı Fahr-i cihân o Bedr-i münîr (a.s)

Üserâ-yı Kureyş için tedbîr

Dedi Bû Bekr fidye almalıdır (r.a)

Cümlesi ber-hayât kalmalıdır

Ömer ammâ demişti kesmelidir (r.a)

Ne kadar varsa bunları bir bir

s.34, 225 Kesmeli hiç ruhsat etmemeli
Hamza Abbâs'ı hem Akîl'i Ali (r.a)³⁹

HÂTİRÂ

Gerçi çok mûcizât-ı Peygamber
Birisi içlerinde şakk-ı kamer

İnanır hepsine kulûb-i selîm
Her kim etmezse etmesin teslîm

Dursun ol mûcizât ey Sâfî
Bu büyüklük değil midir kâfî

Hâzır olmuştu olsa izn-i Resûl
Kardeşi kardeş etmeğe maktûl

*

230 Hazret-i fahr-i kâinât o zaman
Dedi kılmış Cenâb-ı Hâlık cân

s.35 Bâzı kalbi mülâyemet-âgîn
Bâzı kalbi bu gûne pür-temkîn

Dedi Bû Bekr'e şefkat-âversin
Sen Cenâb-ı Halîl'e benzersin⁴⁰

Ey Ömer sen de şiddet-âversin
Tıpkı Nûh-ı Necî'ye benzersin⁴¹

HÂTİRÂ

Olunursa hakîkaten dikkat
Bu da onlarca başka 'ulviyyet

³⁹ Abbas hazreti Hamza'nın, Âkil hazreti Ali'nin biraderidir.

⁴⁰ Hazreti Halil ümmeti hakkında " Femen tebi'anî feinnehû minnî femem 'asânî feinneke Ğafûrun Rahîm." (Kim bana uyarsa o bendendir. Kim de bana karşı gelirse, artık sen gerçekten çok bağışlayan, pek esirgeyensin. İbrahim, 14/36)

⁴¹ Hazreti Nuh ümmeti hakkında " Rabbî lâ tezer 'ale'l-'arzi mine'l-kâfirîne deyyâren" diye duâ etmişti. (Rabbim! Yeryüzünde kafirlerden hiç kimseyi bırakma. Nuh, 71/26)

- 235 Onların kalbini Habîb-i Nebîh
Kalb-i peygamberâne gördü şebîh
Ömer'in re'yi olmadı makbûl (r.a)
Lâkin âyet o yolda etti nüzûl
- s.36 Fahr-i âlem efendimiz tekrâr (a.s)
Böyle saçtı cevâhir-i güftâr
Sâir ümmet gibi bilâ-hâil
Bize olsaydı bir gazap nâzil
O gazaptan Ömer olurdu masûn (r.a)
Böyledir iktizâ-yı hükm-i şu'ûn
- 240 Pâygah-ı Ömer ne berterdir (r.a)
Arş-ı Rahmân ile berâberdir
Hidemâtında müncelî-safvet
Vâkıâtında nûr-ı ulviyyet
Fikr-i ulvîsi ayn-ı bârikadır
Ser-te-ser vâkıâtı hârikadır
Söylenilmez menâkıbı tek tek
Vakt-i İslâmdan vefâtına dek
Çekme ey hâme boş yere zahmet
Hiç mahdûd olur mu ulviyyet
- s.37 245 Hidemâtı bütün güzel görünür
Biri bin hizmete bedel görünür
Eser-i feyz-i Ahmedî'dir bu (a.s)
Ayn-ı ikbâl-i sermedîdir bu
Hadd-i zâtında münceliydi kemâl
Ânı ikbâli kıldı istikbâl
Oldu zât-ı peyâmbere makrûn (a.s)
Kıldı kesb safâ-yı rûz-efzûn
Zerre mihr-i cihândan oldu ayân
Katre deryâdan eyledi feyezân
- 250 Her zamân olmada yed-i kadr-i Ömer (r.a)
Lutf-ı peygamber ile bâlâter (a.s)

Çok hadîs-i şerîf kıldı sudûr
Cümlesinden fakat budur meşhûr

s.38 Bâde ahdi'n-Nebî olurdu Ömer
Gelmek îcâp edeydi peygamber

253 Bu hadîsi alıp esâs ediniz
Şeref-i zâtını kıyâs ediniz
